

32. Перспективи економічного розвитку карпатського регіону з урахуванням ризиків катастрофічних паводків

Аліна Мельник, Дарія Басюк

Національний університет харчових технологій

Вступ. Катастрофічний паводок державного рівня, що стався 23–27 липня 2008 р. у Вінницькій, Івано-Франківській, Закарпатській, Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях, спричинив великомасштабні руйнування та пошкодження значної кількості житлових будинків та інших споруд, об'єктів комунального господарства, транспортних мереж, систем енергозабезпечення та зв'язку, а також суттєве погіршення умов життєдіяльності населення, ускладнення господарської діяльності. У карпатському регіоні виникла одна з найбільших надзвичайних ситуацій гідрологічного характеру державного рівні, яка завдала значних збитків економіці України, що і стало поштовхом для дослідження цієї проблематики, оскільки цей край має всі передумови для розвитку туризму у світовому масштабі.

Мета дослідження: проаналізувати сутність такого явища, як паводок та розробити комплекс заходів щодо попередження та зменшення впливу на даний регіон.

Методи досліджень. При дослідженні даної проблематики було використано такі методи:

- історичний, що проявляється в аналізі тих явищ і процесів, які відбувались з об'єктом дослідження в минулому.

Небезпечні паводки відбувалися в Карпатах і в минулому, коли антропогенний вплив на природні ландшафти ще був незначним. За архівними та історичними даними з 1779 р. їх було 26, у тому числі в XIX ст. – 6, у XX – 17, а на початку XXI ст. їх уже сталося три. Повторюваність паводків підпорядковується певним закономірностям, які проявляються в чергуванні періодів пониженої та підвищеної водності. Саме в період останньої паводки набувають загрозливого катастрофічного характеру. Період підвищеної водності та загальної геофізичної активності охоплює

90–ті роки минулого і початок XXI століття. На цей час припадають великі повені не лише в Українських Карпатах, але й Польщі, Словаччині, Чехії та інших країнах. [3, с. 144]

- порівняння, який характеризується зіставленням подібностей та відмінностей застосовуваних заходів для боротьби з негативними факторами досліджуваної проблематики у різних державах та світу в цілому.

Майже всіма країнами світу визнано, що єдиним вірним вирішенням проблеми зменшення впливу стихійних лих є оцінка й облік ризиків. Ця стратегія включає: розвиток теорії і методів завчасного прогнозування і попередження про стихійні лиха; картографування уразливих територій і упорядкування карт ризику; регулювання господарського освоєння територій з урахуванням їхніх природних ризиків; прийняття і використання будівельних норм і правил, що становлять основу проєктування, з урахуванням можливих природних впливів; вжиття спеціальних заходів щодо інженерної підготовки території, спрямованих на управління ризиками та їх зниження; регулювання інвестиційних потоків з урахуванням рівня природних ризиків територій.

Європейський парламент і Рада Європи прийняли Директиву 2000/60 від 23 жовтня 2000 р. в галузі водної політики, метою якої є створення моделі для оцінки та управління ризиками повені, зниження несприятливих наслідків повеней для людського здоров'я, навколишнього середовища, культурної спадщини і господарської діяльності.

- узагальнення тобто виведення основних тез та тверджень з досліджуваного матеріалу на основі яких будуть розроблені заходи для реалізації мети дослідження.

Виконання Директиви 2000/60 від 23 жовтня 2000 року у повному обсязі дасть змогу: створити безпечні умови для життєдіяльності громадян майже 900 населених пунктів; захистити від паводків близько 90 тис. гектарів сільськогосподарських угідь; поліпшити гідрологічний режим річок; забезпечити регулювання поверхневого стоку з метою оптимізації паводкових витрат; мінімізувати розмір збитків, спричинюваних шкідливою дією паводкових вод. Здійснення визначених Програмою заходів з витрачанням у період до 2015 року 4630 млн. гривень забезпечить заощадження коштів державного бюджету у сумі понад 4743 млн. гривень. [2, с. 26]

Результати. Оскільки багатьом стихійним лихам запобігти не можна, то боротьба за зменшення збитків і втрат від них стає важливим елементом державної політики країни, в основу якої слід покласти прогнозування і своєчасне попередження людей про загрозу.

З огляду на сучасні наукові уявлення, в світовій практиці основними методами мінімізації збитків від повеней є: регулювання стоку і землекористування на повенебезпечних територіях, а також будівництво захисних споруд.

Стратегічні заходи щодо регулювання стокового процесу на водозбірній площі, особливо у верхів'ях річок забезпечуються впровадженням комплексу лісомеліоративних, агротехнічних, гідротехнічних заходів, збільшенням пропускної спроможності гідрологічної мережі, інженерними системами каналізування територій; стокорегулюючими та протиерозійними роботами на водозборі.

Регулювання високого паводкового стоку водосховищами, спеціально створеними у верхів'ях гірських та передгірських річок басейнів Дністра, Прута, Сірету для зменшення максимальних витрат води повеней та паводків малої імовірності перевищення, буде найбільш радикальною складовою єдиного протиповеневого комплексу регіону

Стратегічні заходи щодо регулювання землекористування на повененебезпечних територіях забезпечуються передусім упровадженням адміністративно-господарських і економічних методів, в основу яких покладено раціональне планування та управління використанням затоплюваних територій з метою мінімізації збитків, що спричиняються повеннями

В системі природоохоронних заходів потрібно розробити насамперед заходи спрямовані на підвищення водо-, лісо- та ґрунтозахисної здатності басейнів окремих річок. З цією метою у водоохоронній сфері необхідно сприяти створенню комплексної та ефективної системи водорегулювання як через відповідні штучно створені споруди, так і через вироблення чіткого режиму водокористування та водоспоживання на певній території.

У лісгосподарській сфері, крім розробки системи заходів щодо досягнення оптимального рівня лісистості та поліпшення породного складу власне лісів, пропонується науково обґрунтувати створення насамперед у верхів'ях річок своєрідних природно-заповідних лісових масивів, в яких заборонялася би будь-яка господарська діяльність, що дозволить значно покращити захисні та самовідновлюючі функції гірських екосистем.

У сільськогосподарській сфері необхідне обґрунтування оптимальної структури земельних та сільськогосподарських угідь, а також інтенсивності їх використання. Особливої уваги вимагає вироблення схеми раціонального регулювання або й повної заборони використання приуслівих територій під пасовища, а також шляхів суттєвого зменшення на приберегових територіях рівня розораності земель.

Створенню комплексу заходів протипаводкового захисту повинно передувати глибоке наукове обґрунтування економічних, соціальних, технічних та екологічних аспектів цієї проблеми щодо спільних наукових дослідженнях, попередження і ліквідації надзвичайних ситуацій гідрометеорологічного характеру.

Висновки. Особливу увагу при аналізі даної проблематики слід приділяти проведенню широких наукових досліджень стосовно обґрунтування соціально-економічних заходів на регіональному і локальному рівнях, пов'язаних з переорієнтацією господарського комплексу та переходу його на екологічно безпечні види діяльності, розвитку туризму та оздоровчої індустрії; вирішення проблем з протипаводкового земле-, водо- і лісокористування; розробки Державної програми природозахисних заходів у регіоні; ініціювання розробки та прийняття законодавчих актів щодо розширення територій природно-заповідного фонду й запровадження в гірській частині Карпат еколого-економічної зони з наданням пільг суб'єктам господарювання, які розвивають безпечні види діяльності; обґрунтування необхідності запровадження в Карпатах мораторію на вирубку гірських лісів суцільно лісосічними методами; розробки спеціального механізму регулювання водотоків на транснаціональному рівні країн Карпатського регіону.

Література:

1. Водна Рамкова Директива ЄС 2000/60 від 23 жовтня 2000 року.
2. «Економічний розвиток Карпатського регіону з урахуванням ризиків катастрофічних явищ» Наукова стаття Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України М.А. Хвесик, Я.В. Коваль, А.В. Степаненко - Збірник наукових праць. - № 18. - Дніпропетровськ: ПДАБА, 2013. - 26 с.
3. «Стихийні небезпечні процеси в горах» - С.С. Гінко. - М.: Академ, проект, 2012. - 144 с.